

άρχοντα και
 όσα εξαιρέ-
 τικά η τήρηση
 για το άρθρο
 τοδοτική μί-
 ε περίπτωση
 243. Κατά τα
 υραστής εκ-
 ι επικαρπία
 ύχου δανει-
 εια αυτή δεν
 ητα. Το αδι-
 διαδικασία
 ομένου στην
 ποιήσει την
 ίται αντί για
 δικαιώματά
 επιχείρησης
 ρμόδιο σύμ-
 κίνητο, τα
 / καταχώρι-
 ην κατάσχε-
 ύφασης που
 ρηση καθώς
 η συζήτηση.
 επιδίδεται
 εκτή χωρίς
 πιβληθεί, η
 ι προχωρή-
 3. Το δικα-
 ιποίηση της
 η εκποίηση
 αι αν το δι-
 χείρησης ή
 υ 12 εφαρ-
 είρησης με
 ιε τον πλει-
 ρασμένης
 πιχείρησης
 περιληψη
 η απόφα-
 ποίηση του
 ν έχει επι-
 δανειστής
 ου άρθρου
 ιωτής, επι-
 η γίνει δε-
 α έως τότε

§ 75. Το προσωπικό της επιχείρησης - Η ανάθεση λειτουργιών σε τρίτους

A. Οι εργαζόμενοι στην επιχείρηση

I. Γενικά. Ο φορέας της επιχείρησης, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, χρη- 1
 σιμοποιεί βοηθητικά πρόσωπα (auxiliaires des commerçants, Handlungsge-
 hilfe), προκειμένου να αναπτύξει την επιχειρηματική του δράση. Τα πρόσω-
 πα αυτά συνδέονται με τον έμπορο κυρίως με σύμβαση εργασίας ή έργου.
 Δεν είναι βοηθητικά πρόσωπα οι διαχειριστές, τα μέλη του δ.σ. ή οι εκκα-
 θαριστές εταιρίας, οι εταίροι με εκπροσωπευτική εξουσία κλπ., διότι πρό-
 κείται για όργανα του ν.π. και συνεπώς ταυτίζονται με τον επιχειρηματικό
 φορέα.

II. Το προσωπικό της επιχείρησης. Τα πιο άμεσα βοηθητικά πρόσωπα της 2
 επιχείρησης είναι φυσικά το *εργατοϋπαλληλικό προσωπικό της*, τα πρόσω-
 πα εκείνα δηλ. που συνδέονται μαζί της με σχέση εξαρτημένης εργασίας. Τα

καθήκοντά τους είναι ποικίλα, εξαρτώνται δε από το είδος της εργασίας που παρέχουν και τη θέση που κατέχουν. Η ευθύνη τους καθορίζεται από την ΑΚ 652 και τους όρους της σύμβασης εργασίας. Η υποχρέωση πίστωσης (ΑΚ 288, 652) περιλαμβάνει την παράλειψη ανταγωνισμού και τη μη κοινολόγηση επιχειρηματικών απορρητών του εργοδότη (άρθρα 16-18 ν. 146/1914). Ο έμπορος ευθύνεται για τις πράξεις του προσωπικού του κατά τις γενικές διατάξεις (ιδίως ΑΚ 334, 922), αφού ο ΕμπΝ δεν περιέχει ειδικές ρυθμίσεις¹. Γενικότερα θα εφαρμόζονται οι διατάξεις του εργατικού δικαίου.

- 3 Το ελληνικό δίκαιο δεν γνωρίζει αυξημένου κύρους *εμπορική πληρεξουσιότητα* (όπως η γερμανική Prokura - § 48 HGB², αλλά και άρθρα 458 επ. OR), που άλλωστε προϋποθέτει κατά κανόνα ύπαρξη μητρικού. Επομένως η δυνατότητα του υπαλλήλου (και του διευθυντικού στελέχους ακόμη) να δεσμεύσει τον έμπορο κρίνεται πάντοτε κατά τις κοινές διατάξεις (ΑΚ 211 επ.), με συνεφαρμογή βέβαια των κανόνων για την οργανική εκπροσώπηση των εταιριών³, αλλά και των διδασκομένων για τη φαινόμενη πληρεξουσιότητα (πρβλ. άρθρα 93 και 94 ΣχΕμπΚ). Σε κάθε περίπτωση ο υπάλληλος δεν θα δεσμεύει τον εργοδότη του, αν οι πράξεις του εξέρχονται του συνήθους περιεχομένου των εργασιών του εμπορικού του κλάδου ή υπάρχει κατάχρηση πληρεξουσιότητας ή συμπαιγνία με τον αντισυμβαλλόμενο⁴.
- 4 Ειδικές διατάξεις υπάρχουν για ορισμένα ήδη υπαλλήλων, όπως είναι π.χ. οι ασφαλιστικοί υπάλληλοι (άρθρα 19 επ. ν. 1569/1985), οι λογιστές κλπ.
- 5 Το ΣχΕμπΚ ρυθμίζει με ειδικές διατάξεις ορισμένα ζητήματα των «εμπορικών υπαλλήλων». Πρόκειται για την απαγόρευση ανταγωνισμού (άρθρο 90) και τη συμφωνία μη ανταγωνισμού (άρθρο 91), τη φαινόμενη πληρεξουσιότητα (άρθρο 93) και τους περιοδεύοντες υπαλλήλους (άρθρο 94).
- 6 **III. Ειδικά οι πωλητές.** Ιδιαίτερη θέση έχουν στην επιχείρηση οι «πωλητές», τα πρόσωπα εκείνα δηλ. που έρχονται σε επαφή με τους πελάτες της επιχείρησης για να προωθήσουν τις εμπορικές εργασίες του «εργοδότη» τους (συνήθως όμως οι παραγγελίες υπόκεινται στην έγκριση του τελευταίου). Στη Γαλλία γίνεται λόγος για τους «V.R.P.» (voyageurs de commerce, représentants, placiers)⁵. Τα πρόσωπα αυτά μπορεί να τελούν σε σχέση εξαρτημένης εργασίας, οπότε αμείβονται με μισθό, συχνά αυξανόμενο με ποσοστό επί του ύψους των επιτυγχανομένων πωλήσεων, ή παρέχουν ανεξάρτητες υπηρεσίες, οπότε αμείβονται με προμήθεια. Το αν υπάρχει η μια ή η άλλη σχέση θα εξαρτάται από κριτήρια όπως π.χ. ο βαθμός ανεξαρτησίας ή ένταξης στην επιχείρηση και η υποχρέωση συμμόρφωσης με υποδείξεις

¹ Εφαθ 1309/1908 Θ. Κ' 426.

² Βλ. Λιακόπουλο Γενικό ΕμπΔ, 1998, σ. 178. Για την Prokura υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία, π.χ. Gierke/Sandrock Handels- und Wirtschaftsrecht, 1, 1975, σ. 346, Joost εις Staub Großkommentar, 1991, §§ 48 επ., Karsten Schmidt HR, 1995, σ. 468, Lieb/Krebs MünchKommHGB, §§ 48 επ., Schlegelberger/Schröder HGB § 48 επ.

³ Βλ. σχετικά π.χ. ΑΠ 677/1996 ΔΕΕ 1996, 1162 με σχ. Σωτηρόπουλου, ΑΠ 1443/1996 Δελτίον Α.Ε. & Ε.Π.Ε. 1.3.99, 136, ΕφΘεσσ 1649/1998 ΕπισκΕΔ 1998, 1074.

⁴ Βλ. Γεωργακόπουλο γνωμ., ΔΕΕ 1996, 470.

⁵ Βλ. σχετικά π.χ. Juglart/Ippolito αρ. 96 επ., Alfandari Droit des affaires, 1993, αρ. 480.

(π.χ. ως προς τη σειρά, τρόπο και μέθοδο επίσκεψης των πελατών, ημερήσιες αναφορές, άδειες κλπ.) Η διάκριση μεταξύ «επιτοπίων» και «περιοδευόντων» πωλητών, κατά την οποία οι πρώτοι επισκέπτονται τους πελάτες στην εγκατάσταση της επιχείρησης, ενώ οι δεύτεροι σε τόπους εκτός έδρας⁶, έχει αξία είτε για την εφαρμογή του εργατικού δικαίου (π.χ. ενδεχόμενο καταβολής αποζημίωσης εκτός έδρας), είτε στο μέτρο που οι δεύτεροι έχουν μειζονα εξουσία δέσμευσης του εμπόρου⁷. Πράγματι για τους τελευταίους υπάρχει έθιμο, κατά το οποίο μπορούν να ενεργούν συναλλαγές και χωρίς ρητή εξουσιοδότηση, αν και ορθά έχει παρατηρηθεί ότι το έθιμο αυτό δεν μπορεί να καλύπτει και τις σοβαρές συναλλαγές⁸, σε κάθε περίπτωση δε πρέπει να τηρούνται οι διατάξεις του εταιρικού δικαίου.

Β. Η παροχή υπηρεσιών από τρίτους - υπηρεσίες «φασόν» - το «outsourcing»

Καταρχήν η επιχείρηση λειτουργεί με το προσωπικό της, απασχολούμενο στα επιμέρους τμήματα. Στην απλή μορφή επιχείρησης, που παράγει και διαθέτει η ίδια τα προϊόντα της, τα τμήματα αυτά καλύπτουν κυρίως τρεις τομείς: Πρώτον, τις γενικές υπηρεσίες διοίκησης και εσωτερικού ελέγχου της εταιρίας, καθώς και τμήματα λογιστηρίου, μηχανογράφησης, μελετών, διαφήμισης, έρευνας και ανάπτυξης («Research & Development»), καθαρισμού, καντίνας, μεταφοράς των υπαλλήλων, ασφάλειας, νομικό τμήμα κλπ. Δεύτερον, την παραγωγή και αποθήκευση των προϊόντων. Τρίτον, τη διάθεση των προϊόντων, που περιλαμβάνουν κάθε ενέργεια προώθησης τούτων μέχρι τον τελικό αποδέκτη τους. Η επιχείρηση είναι τόσο πιο «ολοκληρωμένη» (ή «καθετοποιημένη»), όσο περισσότερο διεξάγει η ίδια με το προσωπικό της τις παραπάνω λειτουργίες μέχρι την πώληση του προϊόντος στον καταναλωτή. Τα τμήματα της επιχείρησης μπορεί να βρίσκονται και να λειτουργούν στην κύρια εγκατάστασή της (κεντρικά γραφεία, εργοστάσιο κλπ.) ή σε αποκεντρωμένα γραφεία, υποκαταστήματα, θυγατρικές εταιρίες κλπ.

Ωστόσο η πλήρης ολοκλήρωση δεν είναι πάντοτε εφικτή ούτε και συμφέρουσα, για το λόγο δε αυτό είναι συχνότατο το φαινόμενο προσφυγής σε εξωτερικές επιχειρήσεις ή επαγγελματίες για την εκτέλεση εργασιών παραγωγής (επεξεργασίας, κατασκευής, καθαρισμού, συσκευασίας, αποθήκευσης κλπ.), βοηθητικών υπηρεσιών λειτουργίας της (νομικών, λογιστικών, διαφημιστικών, μηχανογράφησης, καθαρισμού, catering κλπ.) ή ακόμη προώθησης των προϊόντων της στους καταναλωτές (διανομής). Ειδικότερα:

Ι. Παραγωγή. Γνωστή είναι η ανάθεση σε τρίτες επιχειρήσεις της εργολαβικής (ολικής ή μερικής) παραγωγής του προϊόντος της επιχείρησης (σύστημα

⁶ Λουκόπουλος ΕμπΔ Ι, σ. 205. Για ζητήματα εργατικού δικαίου βλ. Στ.Βλαστό Ατομικό ΕργΔ, Ι, 1999, αρ. 95 επ.

⁷ Λουκόπουλος ΕμπΔ Ι, σ. 206.

⁸ Καραβάς ΕγγΕμπΔ, τ.1, σ. 189.

«φασόν»⁹, π.χ. φάρμακα), της συναρμολόγησης (π.χ. μηχανές, αυτοκίνητα), της εκτύπωσης εφημερίδων ή περιοδικών, κλπ. Πρόκειται για συμβάσεις έργου, όπου οι διατάξεις ΑΚ 681 επ. εφαρμόζονται κανονικά (για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η σύμβαση φασόν «τεκμαίρεται ότι δεν υποκρύπτει σύμβαση εξαρτημένης εργασίας» βλ. άρθρο 1 ν. 2639/1998¹⁰). Από τις κύριες υποχρεώσεις του εργολάβου είναι η προσήκουσα εκτέλεση του έργου με βάση τις οδηγίες του εργοδότη, ενδεχομένως η μεταβίβαση του παραχθέντος σ' αυτόν, η μη κοινοποίηση της τεχνογνωσίας της επιχείρησης σε τρίτους, η μη παραγωγή όμοιων προϊόντων για ίδιο λογαριασμό κλπ. Η ανάθεση του έργου σε τρίτους μπορεί να συνιστά υπεργολαβία, αν πρόκειται να εκτελεσθεί ένα έργο που η ίδια η επιχείρηση έχει αναλάβει, π.χ. μια κατασκευή («industrial sub-contracting», «sous-traitance industrielle»¹¹).

- 10 **II. Βοηθητικές λειτουργίες - το «outsourcing».** Συχνά ο έμπορος αναθέτει σε τρίτους την παροχή υπηρεσιών οργάνωσης και διοίκησης (που μπορεί να αποτελούν «συμβάσεις μεταφοράς τεχνολογίας» - βλ. άρθρο 21 ν. 1733/1987), την παροχή συμβουλών (επενδυτικών, ασφαλιστικής κάλυψης, προσέγγισης της αγοράς κλπ.), τη διαφήμιση¹² ή ακόμη και τη διαχείριση της επιχείρησής του (βλ. παραπάνω, § 69,5).
- 11 Έντονο ενδιαφέρον έχει αποκτήσει πρόσφατα η συμβατική ανάθεση επιμέρους λειτουργιών της επιχείρησης σε τρίτες επιχειρήσεις («outsourcing»)¹³, όπως είναι π.χ. η ηλεκτρονική υποστήριξη, η διαχείριση μισθολογίου προσωπικού, ο εσωτερικός έλεγχος, η είσπραξη απαιτήσεων (factoring), η καντίνα, οι μεταφορές, ο καθαρισμός, η ασφάλεια κτιρίου, η προώθηση πωλήσεων¹⁴ κλπ. Με το σύστημα αυτό η αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση («supplier») μεριμνά έναντι αμοιβής για τη διάθεση και εποπτεία κατάλληλων προσώπων, ενταγμένων στη δική της οργάνωση, που εκτελούν αυτά τις ανατεθείσες λειτουργίες ως βοηθοί εκπλήρωσης του supplier, στην εκμετάλλευσή και αντί του προσωπικού της εξυπηρετούμενης επιχείρησης. Κατά τούτο το outsourcing διαφέρει από μια συνήθη σύμβαση υπηρεσιών με τρίτη επιχείρηση, που δεν αντικαθιστά το προσωπικό της εξυπηρετούμενης με δικά της πρόσωπα. Διαφέρει όμως και από το «δανεισμό» εργαζομένου κατά το ότι στο outsourcing δεν υπάρχει παρέκκλιση από την ΑΚ 651¹⁵. Outsourcing δεν μπορεί να υπάρξει όταν η επιχείρηση αναθέτει σε τρίτο έργο που έτσι κι

⁹ Βλ. Γεωργακόπουλο Εμπορευματικές συμβάσεις, 1999, σ. 215.

¹⁰ Για το τεκμήριο βλ. Μπακόπουλο ΔΕΝ 1999, 7.

¹¹ Βλ. Hakenberg/Schuberl La sous-traitance just in time dans le droit de la République fédérale d'Allemagne, D. 92 Chr. 258, Dekeuwer-Défossez αρ. 275 επ., Jacquet/Delebecq Droit du commerce international, Paris 1997, αρ. 293 επ

¹² Για τη σύμβαση διαφήμισης βλ. π.χ. ΕφΘεσσ 1135/1996 ΔΕΕ 1996, 966, ΕφΘεσσ 2747/1998 ΔΕΕ 1999, 203.

¹³ Βλ. γενικά Bragg Outsourcing, New York 1998. Για τη χρήση εξωτερικών νομικών υπηρεσιών βλ. Horst Outsourcing von Rechtsabteilungen, BB 1995, 1096. Βλ. και Γεωργακόπουλο Συμβάσεις υπηρεσιών, 1999, σ. 438 («servicing contracts»).

¹⁴ Για την τελευταία βλ. Ψηλό Υπηρεσίες προώθησης πωλήσεων, ΔΕΝ 1999, 193.

¹⁵ Το outsourcing διαφέρει επίσης και από την «έμμεση» εργασία (για την οποία βλ., Γκούτου/Λεβέντη Εργατική Νομοθεσία, 1988, σ. 73, Στ.Βλαστό Ατομικό ΕργΔ, I, 1999, αρ. 175), διότι η επιχείρηση δεν είναι ούτε έμμεσος εργοδότης.

ΑΜΑ 12.00.00.00

υποκίνητα),
 οι συμβάσεις
 για τις προϋ-
 υπογράφει
 οι τις κύριες
 εργο με βιά-
 αραχθέντος
 ο τρίτους, η
 νάθεση του
 να εκτελε-
 κατασκευή

ος αναθέτει
 ο μπορεί να
 21 ν. 1733/
 υψης, προ-
 είριση της

εση επιμέ-
 urcing»)¹³,
 ογίου προ-
 toring), η
 ώθηση πω-
 ηση («sup-
 κτάλληλων
 τιά τις ανα-
 μετάλλευ-
 ιατά τούτο
 τρίτη επι-
 ης με δικά
 ον κατά το
 itsourcing
 του έτσι κι

République
 Delebecque

σ 2747/1998

κών υπηρε-
 γακόπουλο

ι βλ., Γκού-
 9, αρ. 175),

αλλιώς δεν θα μπορούσε να εκτελεσθεί από το δικό της προσωπικό, π.χ. εντολή σε εκτελωνιστή.

Η ταχεία εξάπλωση του outsourcing από την Αμερική προς την Ευρώπη τείνει να καταλάβει και πρωτεύουσες λειτουργίες μέχρι και τη συνολική διαχείριση της επιχείρησης. Πλεονεκτήματά του είναι η άμεση χρήση της πείρας και των ικανοτήτων εξειδικευμένων επαγγελματιών, η μείωση των εξόδων εκπαίδευσης, η βελτίωση της απόδοσης, η αποφυγή εργατικών διεκδικήσεων, η πρόβλεψη του κόστους. Το σύστημα όμως ενέχει και κινδύνους, όπως είναι η παράβαση του καθήκοντος εχεμύθειας, η σύγκρουση συμφερόντων που θα επέλθει, αν υπάρχουν ομοειδείς πελάτες του παρέχοντος τις υπηρεσίες, οι δυσκολίες εποπτείας και ποιοτικού ελέγχου των παρεχομένων υπηρεσιών, η ενδεχόμενη νομική δυσκολία «ανακατάληψης» των ανατεθεισών λειτουργιών κλπ. Τα νομικά προβλήματα που συνδέονται με το outsourcing αφορούν τη συμβατική τεχνική, μη σταθεροποιημένη ή τυποποιημένη ακόμη, τη νομική φύση της σύμβασης¹⁶, την παροχή εξουσιών στα πρόσωπα του supplier (οργανική θέση, παροχή εξουσιών εκπροσώπου ή εξουσιοδοτήσεων) και ζητήματα εργατικού δικαίου. Αντίστοιχα προβλήματα ανακύπτουν και στην αντίστροφη περίπτωση, όταν η επιχείρηση ανακαταλαμβάνει τις παραχωρηθείσες λειτουργίες, π.χ. αποφασίζει να προβαίνει εφεξής η ίδια στον καθαρισμό των χώρων της («in-sourcing»).

III. Διανομή. Τα πρόσωπα που κατά παράδοση χαρακτηρίζονται ως «βοηθητικά» του εμπορίου είναι εκείνα που, είτε σε μόνιμη βάση (όπως ο εμπορικός αντιπρόσωπος, ο διανομέας, ο λήπτης franchising) είτε ευκαιριακά (όπως συνήθως διάφοροι παραγγελιοδότες, μεσίτες, πράκτορες) ασκούν διαμεσολάβηση μεταξύ της επιχείρησης και της πελατείας της για τη διανομή των προϊόντων ή των υπηρεσιών της. Η διάκριση μεταξύ ευκαιριακής και μόνιμης σχέσης είναι σημαντική, όχι μόνο διότι στη δεύτερη δημιουργείται σχέση εμπιστοσύνης¹⁷, αλλά και διότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος, ο διανομέας και ο λήπτης του franchising εντάσσονται κατά κανόνα σε δικτυο περισσότερων άλλων ομοίων τους, με αποκλειστικότητα ο καθένας στην περιοχή του. Το δικαίο της διανομής, που συνδυάζει στοιχεία ενοχικού και εμπορικού δικαίου (με έντονη παρουσία του δικαίου του ανταγωνισμού) έχει σήμερα τεράστια σημασία, δεν έχει όμως βρει την ωριμότητά του, εξαιτίας της συνεχιζόμενης διαμόρφωσης των μεθόδων πώλησης και των τρόπων οργάνωσης σε δίκτυα¹⁸.

12

13